

Haydar ALİYEV

Haydar Alirza oğlu Aliyev
(Azerbaycan: **Heydər Əlirza oğlu Əliyev**, 10 Mayıs 1923 - 12 Aralık 2003) Sovyetler Birliği'nin yüksek devlet adamı ve Azerbaycan'ın üçüncü cumhurbaşkanı.

Azerbaycan'ının siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik olarak gelişmesinde büyük bir yere sahip olan Haydar Aliyev, SSCB'de başladığı siyaset hayatına Yeni Azerbaycan Partisi'nde devam etmiş ve yaklaşık 30 yıl kadar aktif olarak siyasetin içinde kalmıştır.

Haydar Ali Rızaoğlu Aliyev, **10 Mayıs 1923**'te Azerbaycan'ın Nahcivan Özerk Cumhuriyeti'nde doğdu. Bir işçi ailesinin çocuğu idi. **1939** yılında Nahcivan Pedagoji Teknik Okulu'nu bitirdikten sonra şimdiki adı Azerbaycan Devlet Petrol Akademisi olan Azerbaycan Sanayi Enstitüsü'nde eğitimine devam etti. Ancak ülkenin içinde bulunduğu savaşı dolayısıyla eğitimine devam edemedi.

1941 yılından itibaren Haydar Aliyev, Nahcivan Özerk Cumhuriyeti Halk İçişleri Komiserliğinde ve Nahcivan Özerk Cumhuriyeti Halk Komiserleri Meclisi'nde Şube Müdürü olarak görev yaptı. Ardından **1944** yılında çalışmak için devlet güvenlik teşkilatlarına gönderildi. Bu dönemden itibaren devlet güvenlik teşkilatlarında çalışan Haydar Aliyev, **1964**'ten Azerbaycan SSCB Bakanlar Kurulu yanında devlet güvenlik komitesinde başkan yardımcısı, **1967** yılından itibaren ise başkan olarak görev yaptı ve tuğgeneral rütbesine kadar yükseldi. Daha sonra şimdiki adı Saint Petersburg olan Leningrad'da özel yükseköğrenim gördü. **1957** yılında Azerbaycan Devlet Üniversitesi Tarih bölümünü bitirdi.

1969 yılında Azerbaycan Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin toplantısında, Azerbaycan Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri seçildi ve böylece partinin en yüksek konularından birine getirilmiş oldu. Ardından **1982** yılının Aralık ayında Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi Politbüro üyeliğine seçilerek SSCB Bakanlar Kurulu Başkanı Birinci Yardımcısı görevine getirildi. Buradaki milletvekilliği görevini yaklaşık 20 yıl sürdüren Haydar Aliyev, 5 yıl ise SSCB Yüksek Sovyet'i Başkanı Yardımcısı olarak da çalıştı.

1987 yılının Ekim ayında, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi Politbüro'nun Genel Sekreteri olan **Mihail Gorbaçov**'un yürüttüğü **Perestroyka** ve **Glasnost** politikalarını protesto ederek görevinden ayrıldı.

20 Ocak 1990'da Kızıl Ordu'nun Bakü'de gerçekleştirdiği büyük baskından dolayı Moskova'daki Azerbaycan temsilciliğine gelerek burada bir bildiri yayımladı. Bildiride Sovyet Rusya'nın bu yaptığı kanlı olayı protesto etti ve olayla ilgili kişilerin cezalandırılmasını talep etti.

Dağlık Karadağ sorununun baş göstermesi ile başlayan süreçte SSCB'nin politikalarını eleştirdi. İstediği sonuçları alamaması üzerine **1991** yılının Haziran ayında Sovyetler Birliği Komünist Parti üyeliğinden istifa etti.

Hayatının geri kalanını geçirmek üzere Azerbaycan'a dönen Haydar Aliyev, bir süre Nahcivan'da kaldı. Burada Azerbaycan Yüksek Sovyet'i milletvekili olarak görev yaptı. **1991** ile **1993** yılları arasında Nahcivan Otonom Cumhuriyeti Yüksek Meclisi Başkanlığı ve Azerbaycan Cumhuriyeti Yüksek Sovyet'i Başkanlığı gibi görevlerde bulundu. Ayrıca **1992** yılında Nahcivan'da düzenlenen parti kongresinde, Yeni Azerbaycan Partisi'nin parti başkanı seçildi.

1993 yılında ülkede kriz sinyalleri verilmeye başlanmıştı. İç savaşın eşiğine gelinmesi ve bağımsızlığın tehlikeye düşmesi sebebiyle halk Haydar Aliyev'in başa geçmesini istemekteydi. Bu gelişmeler üzerine hükümet Haydar Aliyev'i Bakü'ye davet ederek **15 Haziran**'da göreve çağırıldı. **24 Temmuz 1993** tarihinde Haydar Aliyev, Milli Meclis'in kararı doğrultusunda Azerbaycan Cumhurbaşkanı olarak göreve getirildi. Kısa bir süre sonra gerçekleşen **3 Ekim 1993** seçimlerinde de halk bir kez daha Haydar Aliyev'i cumhurbaşkanı seçti.

11 Ekim 1998 tarihinde gerçekleştirilen genel seçimlerde de sonuç değişmedi ve Haydar Aliyev, oyların %76'sını alarak bir kez daha Azerbaycan Cumhurbaşkanı seçildi. **15 Ekim 2003** tarihinde yapılacak olan bir sonraki genel seçimlerde de halk Haydar Aliyev'in aday olmasını istese de sağlık durumunun kötüye gitmesi sebebiyle bunu kabul etmedi.

Halk tarafından iktidarda olması istenen Haydar Aliyev, yaklaşık 30 sene kadar politikanın içinde aktif rol oynadı. İktidarda olduğu dönem boyunca ülkenin sosyal, kültürel, ekonomik ve içine girdiği en zor durumlarda bile halkın ısrarla Haydar Aliyev'i iktidarda istemesi onun Azerbaycan tarafından ne kadar çok sevildiğinin göstergesidir.

Haydar Aliyev, sağlık problemlerinin artması nedeniyle seçimlere katılamamış olsa da, seçimlerde oğlu **İlham Aliyev**'e desteğini sürdürdü. Babasından aldığı mirası en iyi şekilde koruyacağına inanan halk oğlu İlham Aliyev'i **2003** seçimlerinde cumhurbaşkanı olarak seçti. Seçimlerden kısa bir süre sonra Haydar Aliyev'in rahatsızlığı ciddi boyutlara ulaştı ve tedavi için gittiği ABD'de **12 Aralık 2003** tarihinde vefat etti.

Haydar Aliyev birçok ödül, nişan ve yine birçok ülkenin fahri doktora ünvanına sahip oldu. 4 kez Sovyetlerin Lenin Nişanını alan Aliyev, Kırmızı Nişan gibi Sovyetlere ait birçok nişan daha kazandı ve iki defa Sosyalist Kahraman ilan edildi. **13 Nisan 1999**'da Türkiye Cumhuriyeti'nin o zamanki cumhurbaşkanı **Süleyman Demirel** tarafından kendisine "Atatürk Barış Nişanı" layık görüldü. Bunlar dışında **1997**'de Ukrayna'da "Yaroslav Nişanı", 2001'de Moskova Devlet Üniversitesi tarafından "Fahri Profesörlüğü" ve **2003** yılında Rusya'nın en büyük ödülllerinden olan "Mukaddes Apostol Andrey Pervozvannı Nişanını" aldı.

Siyasi Görevi

Önce gelen: <u>Ebulfez Elçibey</u>	<u>Azərbaycan Cumhurbaşkanı</u> 1993 - 2003	Sonra gelen: <u>İlham Aliyev</u>
--	---	--